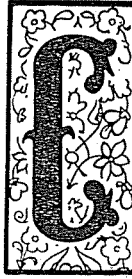

Tasavvuf

CÜNEYD-İ
BAĞDÂDÎ

Süleyman ATEŞ
(Ankara İlahiyat Fak.
Tefsir Asistanı)

ÜNEYD ibn Muhammed, Abu'l-Kasım al-Harrâz (297): Nihavend'den gelip Bağdad'a yerleşen bir soydandır. Bu sülâle önceleri ticaretle Bağdad'a gelip tanınmıştı. Babası, Kavârîni lâkabiyle anıldığına göre cam tüccarıdır. Cüneydin kendisi de Harrâz lakabıyla anılmaktadır. Demek ki o da ipek ticaretiyle meşgul olmuştur. Çünkü Harrâz ipek satan anlamına gelir.

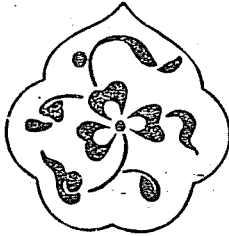
Küçük yaşta babasını kaybeden Cüneyd, dayısı Serî as-Sakatî (153-253) yanında büyümüştür. Serî, Bağdad'a tasavvufî anlamda tevhibi getiren ilk zat olarak kabul edilir. Cüneyd, tasavvufta ilk feyzini Serî'den almıştır. Serî ile Cüneydin münasebeti, Sokrat ile Eflâtun münasebetine benzer.

Cüneyd, yirmi yaşında iken Abu Sevr (240) den fıkıh ve Hadis öğrendi. Bu zata gelmezden önce beş yıl müddetle daha üç kişide ders gören Cüneyd'in 210-215 yılları arasında doğduğu kuvvetle muhtemeldir. 298 de ölmüştür.

Zahir ilmi ikmal ettikten sonra tasavvufa dönen Cüneyd, dayısı Serî'nin de teşvikiyle Hâris al-Muhasibi'ye intisabetmiştir. Otuz yaşında Hâris'e gelmiş, on yıl çalışmıştır. Keza Muhammed ibn Alî al-Kassâb'ın, İbn al-Kerenbî'nin, al-Kantârî'nin, Abu Hafs al-Haddâd'ın, Yahya ibn Muaz ar-Râzî'nin de sohbetlerinden istifade etmiştir.

Hocalarından öğrendiklerini kendi ruhî tecrübeleriyle mezceden Cüneyd, zahir ve batın ilimlerde mütebahhir bir bilgin olmuş, tasavvufla şeriatı birleştirmeye çalışmıştır. İslâm bünyesine uymaz görünen birçok sûfi düşünceleri İslâmî bünyeye uydurarak tasavvufun kurucusu ve "Şeyhu't-Tarika" unvanına hak kazanmıştır. Onun tasavvufta yaptığı, İmam Şafii'nin fıkıhta yaptığı ile mukayese edilebilir. Şafii nasıl yeni bir şey yapmadan Kur'an ve Hadisten hüküm çıkarma metodunu, yani fıkıh usulünü vaz'etmiş ise Cüneyd de onun gibi Kur'an ve Hadise göre batınî fıkıh yani tasavvufun temel prensiplerini vaz'etmiştir.

KENDİSİ sûfinin hareketlerinin Kur'an ve sünnet terazisiyle tartılmasının lüzumuna yürekten inanmıştır: "Kim ki tasavvufa intisabından önce Kur'an'ı ezberlememiş ve Hadisi öğrenmemiştir; o, irşada salih bir kimse değildir" diyor. Bu yüzdendir ki onun sözleri hem sûfilerce hem de muhafazakâr sünnilerce kabul edilmiştir. Tasavvufun bid'at karışmış şekline muarız bulunan İbnu Teymiyye ve talebesi İbnu'l-Kayyim Cüneyd'i öğerler.

Son derece âbid ve zahid bir zat olan Cüneyd'in, günde üçyüz rek'at namaz kıldığı ve otuz bin tesbih çektiği, bu yüzden Allah'ın fütuhatına mazhar olarak kimsenin bilemediği ilimlere vakıf olduğu söylenir. Kendisine bu ilmi nereden aldığı sorulunca: "Kırk sene Allah'ın huzurunda oturmaktan" demişti. Fıkıhta Süfyan-i Sevrî mezhebine mensuptu. "Ârif kimdir?" sualine "Ârif, sen bir şey söylemediğin halde içini keşfedip söylüyendir" dedi.

Fena nazariyesini İslâmın ruhuna göre yorumlayıp vuzuha kavuşturan Cüneyd'dir. Onun fenasında ne Budizmin tamamen yok olmayı ifade eden Nirvanası, ne de İbnu Arabî'nin her şeyi Allah telâkki eden Vahdet-i Vücutçuluğu yoktur. Ona göre fena insanın kendi varlığını unutmaması, Allah'ın varlığında yaşamasıdır. İnsanın varlığını unutmaması, insanın Allah olması değildir: "Fena, insanın kendi varlığından Allah'ın varlığına geçmesi değil, fakat kendi iradesinden Allah'ın iradesine geçmesidir. Allah, kendi varlığında daima tektir." diyor. Tevhidi tarifinde de: "Tevhid, hadesi Kadîm'den ayrılmaktır." ibaresiyle vahdet-i vücudu tamamen bertaraf etmiştir. Allah'ta fanî olan tamamen yok olmaz, Allah'ta yaşar (Baka billah). Ve Allah o kulunu, lûtfiyle tekrar kendi varlığına yani sahv (uyanıklık) a gönderir. Kul insanlar arasında onlardan bir fert gibi yaşar.

CÜNEYD'in fikirleri, yazdığı eserler yanında yetiştirdiği birçok talebeleriyle de her tarafa yayılmıştır. Talebeleri arasında Abu Muhammed Ahmed ibn Muhammed al-Curayrî, Şiblî, Halîf-ı Mansur (309), Ca'fer ibn Muhammed al-Huldî (48), Abu Saîd al-Arabî, Abu Alî Ahmed ibn Muhammed ar-Ruzbârî (322), Abubakr Muhammed al-Kittânî (322), Abu'l Hasan Ali ibn Muhammed al-Muzayyin (328), Abu Muhammed Abdullah ibn Muhammed al-Murtaiş (328), ve Abu Ya'kub İshak ibn Muhammed an-Nahracurî (330) bilhassa zikre değer.

Eserlerinden bize ancak özlü birkaç risalesi kalabilmiştir. Cüneyd'in bu risalelerini, Ezher Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Ali Hassan Abdu'l-Kadir yazdığı çok değerli bir etüdle birlikte neşretmiştir. Eserin adı: THE LIFE, PERSONALİTY AND WRİTINGS OF AL-JUNAYD'dir. Sülemî'nin Hakaiku't-Tefsirinde, Kuşayrînin risalesinde ve daha sonra yazılan pek çok tasavvufî eserlerde biz, sık sık Cüneyd'in fikirlerine rastlamaktayız.

Cüneyd'e göre gerçek kul, "Yıkıyanın önüne konulmuş meyyit gibi Rabbinin iradesine teslim olandır." Tasavvufu: "Hakk'ın seni senden öldürmesi ve seni kendisiyle diriltmesi" şeklinde tarif eden Cüneyd, diğer bir sözünde tasavvufu şöyle tavsif etmektedir: "Tasavvufun on manası vardır: dünyadan olan her şeyi azaltmak, kalbi Allah'a bağlamak, ibadet ve taate rağbet, dünyevî bir şeyin elden gitmesi karşısında onu tekrar ele geçirme arzusu ve şikâyet yerine sabretmek, bir şey eline geçtiği zaman onun iyi olup olmadığına dikkat etmek, her şeyi bırakıp Allah ile meşgul olmak, bütün zikirlerden gizli zikre geçmek, vesveseye karşı gerçek ihlâs, şüphe girdiğinde yakine sarılmak, ızdırıp ve vahşetten kurtulup Allah'a dayanmak."